

De Muskusrat (*Ondatra zibethicus*) en zijn belagers in Zuid-Holland

Leo Stockmann

Kraaien worden geschoten omdat ze wel eens eieren of pasgeboren jongen van weidevogels roven, Haviken omdat ze af en toe eens verdwaalde Postduiven slaan. Vossen worden vervolgd omdat men bang is voor de verspreiding van hondsolheid en omdat ze zo nu en dan een uitgezette Fazant te grazen nemen. Muskusratten worden gevangen omdat ze veel graafwerk verrichten in bedijkt Nederland, zodat plaatselijk gevaar voor instorting bestaat. De lijst van regelmatig vervolgde dieren is eenvoudig uit te breiden. De mens als predator, terecht of onterecht? In natuurbeschermingskringen wordt het jagen op kraaiachtigen, stootvogels en Vossen als onnodig beschouwd. Ratten zijn nooit populair geweest. Een volksopstand is dan ook niet te verwachten wanneer de krant begin volgend jaar met het bericht komt dat er in 1987 ruim 200.000 Muskusratten zijn gevangen. Hoeveel Muskusratten er wel niet in Nederland leven is niet bekend, wellicht enkele miljoenen.

In elke provincie heeft men de zelfde weg gevolgd bij het vervolgen van de Muskusrat. Wanneer eenmaal ontdekt, zet men vangers in, in de hoop verdere verspreiding van het dier tegen te gaan. In geen enkele provincie is dat gelukt. Steeds meer ratten kwamen er, ondanks steeds meer vangers.

In genoemd rapport gaat men in op de Muskusrat zelf (voortplanting, levenswijze, voedsel en dergelijke), de verspreiding van het dier (in Europa, Nederland en Zuid-Holland), de door de ratten veroorzaakte schade, de factoren die de populatiegrootte van de Muskusratten beïnvloeden (voedsel, afschot en verkeer, parasieten, ziekten en predatie) en op de bestrijding (vangtechnieken). Hoeveel vertrouwen kunnen wij hebben in onze predatoren als Vos, Otter, Bunzing, Hermelijn en Wezel om het aantal Muskusratten op een zodanig laag niveau te brengen dat zelfs de waterschappen tevreden zijn? Volgens de samenstellers van het rapport niet veel. Van de Vos niet omdat zijn leefgebied niet of slechts marginaal overeenkomt met dat van de Muskusrat, de Otter komt te weinig voor, de Bunzing zou hooguit drie procent van de muskusrattenpopulatie kunnen vangen als hij zich uitsluitend zou toeleggen op die soort. Wezels eten het liefst kleine zoogdieren (muizen, woelmuizen). Ook de Hermelijn eet veel muizen, hoewel ook grotere prooidieren als Haas en Konijn als voed-

sel dienen voor dit diertje. Muskusratten worden door Wezels en Hermelijnen slechts erg weinig gepakt, ook omdat het leefgebied van deze beesten niet met dat van de Muskusrat overeenkomt.

Nu is al lang duidelijk dat predatie door de mens met behulp van allerlei vangwerktuigen (klemmen, kooien en fuiken) ook niet zo veel helpt. Immers de Muskusratten komen in steeds groteren getale voor. Bovendien bestaat zeker 20% van de vangsten niet uit Muskusrat. Voor 1981 is berekend dat in Nederland 26.572 zoogdieren (vooral Woelrat en Bruine Rat, maar ook Bunzing), 3.232 vogels (vooral Waterhoen en Wilde Eend, maar ook Dodaars en Fuut), 10.741 vissen (veel Snoek, Voorn en Zeelt) en 2.052 kikkers, padden en krabben als bijvangst zijn omgekomen.

Hoe zinvol is het vangen van de Muskusrat door de mens? Akkermans stelt in het mei- (1987) nummer van 'Natuur en Milieu' terecht dat de overheid er niet eens probeert achter te komen of de vangsten wel het beoogde doel bereiken. Hoeveel Muskusratten per oppervlakte-eenheid zijn acceptabel voor de waterschappen? Wat kost de bestrijding, wat baat de bestrijding? Ook van het sociale leven van de Muskusrat weten wij erg weinig. Welke dichtheid bereikt de Muskusrat zonder bestrijding? Tot dusver wordt bij klach-

ten altijd weer op het zelfde recept teruggevallen: gewoon meer vangers inschakelen. Te weinig aandacht wordt er mijns inziens door de overheid ook besteed om het landschap aantrekkelijker te maken voor de predatoren. De afgelopen decennia zijn geweldig veel schuilplaatsen voor predatoren verloren gegaan door cultivatie van het landschap en het verdwijnen van oude bouwwerken. De Muskusrat is nog maar betrekkelijk nieuw in Nederland en het moet niet onmogelijk worden geacht dat enkele predatoren zich wat meer kunnen gaan toeleggen op het vangen van de Muskusrat, al hebben de samenstellers van het rapport daar niet zo veel vertrouwen in. Zelf schat ik dat in Nederland zeker zo'n 25 miljoen gulden per jaar wordt uitgegeven aan de bestrijding van de Muskusrat. Een aardig bedrag dat ook besteed kan worden aan landschapsverbetering en aan het doen van onderzoek naar alternatieve bestrijdingsmiddelen en -methoden. Het rapport eindigt met conclusies en aanbevelingen

■ G.L. Stockmann, per adres Directie Natuur, Milieu en Faunabeheer, Ossenmarkt 9, 9712 NZ Groningen.

Plan Ooievaar: de toekomst van het rivierengebied

Het Plan Ooievaar heeft veel aandacht gehad bij de pers. Wat dit plan nu precies inhoudt wordt in een boek door verschillende auteurs met veel kleurige illustraties duidelijk uiteengezet. Het plan is de opgave van de prijsvraag landschapsarchitectuur van de Eo Wijersstichting vertaald in een mogelijke nieuwe structuur voor het rivierengebied: in de kommen wordt de landbouw versterkt, de uiterwaarden, met name die langs de Waal, worden natuurgebied en de oeverwallen, gelegen tussen kommen en uiterwaarden worden door het plan ongemoeid gelaten, er blijft een gemengd grondgebruik, inclusief tuinbouw en fruitteelt.

De oobossen zouden kunnen terugkeren met de Witte Wilg en de Zwarte Populier. De Grauwe Gans, Kwak, Ooievaar en Zwarte Ooievaar kunnen dan weer verwacht worden en voor het Kleinst Waterhoen, maar ook voor Kwartelkoning, Porseleinhoen, Wateral en Kleine Waterhoen zouden goeden biotopen kunnen ontstaan. Een rijke flora en Grote Zilverreiger en Zeearend zouden kun-

ten aanzien van de bestrijding van de Muskusrat. Eén van de conclusies luidt: *Bij een zich getalsmatig en in ruimtelijke zin uitbreidende muskusrattenpopulatie in Zuid-Holland zal, bij gebrek aan effectievere bestrijdingsmethoden en middelen, waarnaar onderzoek gaande is, de Muskusrat met behulp van de huidige vangmiddelen en -methoden moeten worden bestreden.* Volgens een prognose van Directie Natuur, Milieu en Faunabeheer (NMF) zijn uiteindelijk 75-85 bestrijders in volledig dienstverband gewenst in Zuid-Holland om het aantal ratten op een voor het waterschap acceptabel niveau terug te brengen, dan wel te houden. Wel acht men onderzoek naar alternatieve bestrijdingsmethoden en -middelen uiterst noodzakelijk en voorts moet er veel gedaan worden om de bijvangsten zo veel mogelijk te beperken. Voorlopig zal er dus aan het tot dusverre gevoerde beleid nauwelijks iets veranderen.

nen verschijnen. Voor talloze zoogdieren zou het weer aantrekkelijk worden.

Door de prijs die de samenstellers van ontwerp-prijsvraag toebedeeld kregen is het Plan Ooievaar sterk in de belangstelling gekomen. 'Er wordt een aantrekkelijk perspectief op de economische en esthetische mogelijkheden en kwaliteiten van het rivierengebied gegeven' schrijft dr. S.L. Mansholt in zijn voorwoord. Een interessant boek dus niet allen voor natuurliefhebbers, zodat er een grotere kans bestaat dat uitvoering geheel of gedeeltelijk (eventueel in wat gewijzigde vorm) uiteindelijk gerealiseerd kan worden. Wie zich van dit plan op de hoogte wil stellen moet dit boek zeker aanschaffen.

D. de Bruin, H. Hamhuis, L. van Nieuwenhuijze, D. Sijmons & F. Vera: Ooievaar: de toekomst van het rivierengebied. Eindredactie: Diewke van Ooij, 128 bladzijden, 125 kleurenafbeeldingen, Engelse, Franse en Duitse samenvatting. Uitgave Gelderse Milieufederatie, Jansbuitensingel 14, 6811 AB Arnhem. Prijs f 45,-. Te bestellen door overmaking van dit bedrag op postgirorekening 2 465 801 ten name van de Gelderse Milieufederatie, Arnhem.